HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ואליבא דרבי עקיבא דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא וכי תימא כיון דאית ליה היתר מן התורה קא חייל קרבן שבועה והתנן [א]שבועת העדות אינה נוהגת אלא בראויין להעיד והוינן בה [ב]למעוטי מאי רב פפא אמר למעוטי מלך רב אחא בר יעקב אמר [א]למעוטי משחק בקוביא והא משחק בקוביא מדאורייתא מיחזי חזי ורבנן הוא דפסלוהו ולא קא חיילא עליה שבועה שאני התם דאמר קרא [1]אם לא יגיד והאי לאו בר הגדה הוא כלל וכל היכא (א) דתני ענוש כרת לא תני אסור והתניא [ג][ב]אע"פ שאמרו אסור בכולן לא אמרו ענוש כרת אלא על האוכל ושותה ועושה מלאכה בלבד הכי קאמר כשאמרו [ג]אסור לא אמרו אלא בכחצי שיעור אבל כשיעור ענוש כרת ואף על פי שענוש כרת אין ענוש כרת אלא אוכל ושותה ועושה מלאכה בלבד ואב"א כי קתני אסור אשארא דתנו רבה ורב יוסף בשאר סיפרי דבי רב מניין ליוה"כ שאסור ברחיצה בסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה ת"ל [2]שבתון שבות: גופא חצי שיעור רבי יוחנן אמר אסור מן התורה ריש לקיש אמר מותר מן התורה רבי יוחנן אמר אסור מן התורה כיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל ריש לקיש אמר מותר מן התורה אכילה אמר רחמנא וליכא איתיביה ר' יוחנן לריש לקיש אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה [ד]כוי וחצי שיעור הואיל ואינו בעונש יכול אינו באזהרה ת"ל [3]כל חלב מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הכי נמי מסתברא דאי סלקא דעתך דאורייתא [ד]כוי ספיקא הוא איצטריך קרא לאתויי ספיקא אי משום הא לא איריא קסברי כוי

ואליבא דר' עקיבא דאמר. במס' שבועות (דף יט:) אדם הנשבע שלא אוכל סתם אוסר עצמו בכל שהוא דהכי תנן שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרים הלכך הא דקתני חייב אי כרבנן סבירא ליה מוקמינן ליה במפרש ואי כרבי עקיבא סבירא ליה מוקמינן ליה אפי' בסתם ורבי שמעון פוטר ר' שמעון לטעמיה דאמר בכל שהוא נמי מושבע מסיני הוא דתניא במסכת מכות (דף יז.) ר' שמעון אומר כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן ואי סבירא ליה כריש לקיש דחצי שיעור אסור מדרבנן היכי מוקי לה להא דתני חייב באוכל חצי שיעור והרי אף עליו מושבע משום לאו דלא תסור (דברים יז): **וכי תימא כיון דאית ליה היתר מן התורה.** אין זה מושבע מסיני וכי משתבע עליה חיילא שבועה ומיחייב עלה: **שבועת העדות.** שחייב הכתוב עליה קרבן שבועה שנאמר (ויקרא ה) ושמעה קול אלה: **והוינן בה למעוטי מאי.** דלא תנן במתני' בהדיא הא תנא ליה רישא נוהגת באנשים ולא בנשים ברחוקים ולא בקרובים בכשרין ולא בפסולין: **למעוטי מלך.** דתנן ביה (סנהדרין דף יח.) לא מעיד ולא מעידין אותו: **למעוטי משחק בקוביא.** בעירבון דהוי גזלן מדרבנן ופסול לעדות: **מדאורייתא מיחזא חזי.** דלא הוי גזלן דאורייתא אלא שגזל מידו כמו ויגזל את החנית מיד המצרי (ש"ב כג) כך מפרש בב"ק (דף עט:): **אם לא יגיד.** משמע מי שהגדה שלו מועלת לבעל הדין והאי לא מהניא הגדה דידיה הואיל ולא מקבלינן לה מדרבנן: **וכל היכא דענוש כרת לא תני אסור.** דקשיא לך לעיל אסור ענוש כרת הוא: **איבעית אימא כי קתני.** מתניתין (ב) אשארא משום רחילה וסיכה דליכא כרת תנא אסור: **שאר סיפרי.** דלאו תורת כהנים ספר וידבר ואלה הדברים: **שבתון.** וגבי עינוי כתיב וכי היכי דשבתון האמור בשבת אסמכו ביה רבנן שאר מלאכות שלא היו במשכן ואינה מלאכה גמורה ה"נ שבתון דגבי עינוי דכתיב שבתון הוא לכם ועניתם להוסיף על עינוי אכילה ושתיה קאתי: **אין לי אלא שישנו בעונש ישנו באזהרה.** גבי חלב קאי דעונשו ואזהרתו סמוכים זה לזה כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו הרי אזהרה וסמיך ליה כי כל אוכל חלב מן הבהמה (ג) הרי עונש אין לי שיהא מוזהר אלא על כשיעור שהוא ענוש עליו כרת דגבי עונש לא כתיב כל אחלב אלא אאוכל דכתיב כי כל אוכל חלב: **כוי.** שהוא ספק ואין בו כרת וחצי שיעור שאינו בעונש מניין שהוא באזהרה: **תלמוד לומר כל חלב.** לא תאכלו הכא כתיב כל אחלב כלומר אפילו כל שהוא:

אתא

כיון דחזי לאצטרופי איסורא קאכיל. תימה לי אמאי לא קאמר מטעמא דסמוך דכל חלב לרבות חצי שיעור דהא ר' יוחנן ידע להאי ברייתא דהא בסמוך קא מותיב מינה וי"ל דלהכי איצטריך ליה לר' יוחנן לפרושי האי טעמא משום דאי מקרא דכל חלב הוה אמינא עיקר קרא לכוי איצטריך וחצי שיעור מדרבנן ואסמכוה אקרא אבל השתא דקאמר טעמא דחזי לאיצטרופי סברא הוא מהאי טעמא דדרשה גמורה היא (ד) לחצי שיעור: **כוי ספיקא הוא כו'.** תימה אמאי לא הכריעו בו חכמים אי חיה אי בהמה נבדוק בקרניה שבזה ניכר אי חיה אי בהמה כדאיתא באלו טריפות (חולין דף נט:) וי"ל דשמא היו טועין בסימנא דחרוקות (ה) בעינן והוא דמיבלע חירקייהו והיינו ספיקא דעיזא דכרכוז ואפילו למאן דשרי תרבא דעיזא דכרכוז אפשר דעיזא דכרכוז מחשיב ליה מיבלע חירקייהו וזכוי איסתפקא להו: **איצטריך קרא לרבויי ספיקא.** ואע"ג דאמר פ"ט דבכורות (דף נח:) עשירי ודאי ולא עשירי ספק וכן בשילהי מסכת נזיר (דף סה:) דאמרינן ספק בהרת קדמה ספק שער לבן קודם טהור ויליף לה מקרא דכתיב לטהרו או לטמאו פתח הכתוב בטהרה תחילה ולא פרכינן איצטריך קרא למעוטי ספיקא י"ל דהכא פריך שפיר איצטריך קרא [לאתויי] ספיקא דקמי שמיא גליא שהוא שוה כל שעה דהוה מצי למימר לן אי חיה אי בהמה דאי חד מינייהו חיה כולהו חיות ואי חד מינייהו בהמה כולהו בהמות וכן בפ"ק דשחיטת חולין (דף כג:) גבי פרט לתחילת הלהוב שבזה ושבזה פריך אי אמרת ספיקא הוי איצטריך קרא למעוטי ספיקא דקמי שמיא גליא שכל שעה שוה דכל תחילת הלהוב גדולים נינהו או קטנים נינהו אבל בספק עשירי לא הוה מצי למימר כולהו עשירי דיש מהן שהם תשיעי ויש מהן עשירי וכן בספק בהרת קודמת זימנין שער לבן קודם ובס"פ על אלו מומין (בכורות דף מא:) דתניא כשהוא אומר למטה זכר שאין תלמוד לומר להוציא טומטום ואנדרוגינוס ופריך מני אילימא ת"ק איצטריך קרא למעוטי ספיקא לאו מטומטום פריך שאין כולן שוין יש מהם זכר כשיקרע ימצא זכר ויש מהם נקבה אלא מאנדרוגינוס פריך דכולהו שוין דקמי שמיא גליא או כולהו זכרים או כולהו נקבות והא דקאמר התם אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל טומטום דברי הכל קדוש מספיקא דלא אתא קרא למעוטי טומטום אע"ג דלאו קמי שמיא גליא מכל מקום כיון דאיכא לאוקמי מיעוט לאנדרוגינוס שיש בו נקבות לא מסתבר לאוקמיה בטומטום דשמא יקרע וימצא זכר דטפי מסתבר לאוקמי באנדרוגינוס מבטומטום ולהכי פריך אלא מעתה בערכין יערך אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס והוה לן לאוקמ' קרא להזכר רק באנדרוגינוס ומשני סמי מכאן טומטום ובפרק קמא דחגיגה דף ד.) תניא זכורך ולא טומטום ופריך איצטריך קרא למעוטי ספיקא יש לומר דהתם פריך משום דבלאו קרא הוה ידעינן דמספיקא לא לייתי דהיכי ניעביד לסמוך דילמא אשה הוי וקא עביד עבודה בקדשים לא ליסמוך דילמא גברא הוא וקא מבטל סמיכה ואע"ג דסמיכה לא מעכבא מכל מקום לא מייתי קרבן לכתחילה כדי לבטל סמיכה כדאמר בפסחים בפרק האשה (דף פח:) גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלת באחת מהן כולן פטורין מלעשות פסח שני משום דלא אפשר דלא מייתי ומתני במותר פסח משום דפסח לא בעי סמיכה ומותר פסח בעי סמיכה והא דאמר במסכת שקלים (דף יא:) ומייתי לה בפרק האיש מקדש (קדושין דף נה.) בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר זכרים עולות נקבות זבחי שלמים ומקריבין אותן בלא סמיכה לפי שאין מכירין בעליהן שאני התם דכבר הוקדשו ואין להם תקנה בע"א אם לא נקריבם בלא סמיכה וספק מצורע דמייתי אשם בפ' התערובות (זבחים דף עו:) וקא מבטל סמיכה למאן דאמר סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא תקוני גברא שאני ואם תאמר והא רב דסבר בס"פ המפלת (נדה דף כח.) דאנדרוגינוס ספיקא הוי מדטמא בלובן ואודם ומדפסיק בס"פ הערל (יבמות דף פג.) כרבי יוסי דאמר לא הכריעו בו אם זכר אם נקבה ובריה בפני עצמה הוא דקאמר רבי יוסי התם בברייתא לאו דוקא

ואפי'

מסורת הש"ס

א) שבועות ל., ב) [שם לא.], ג) [נדרים פ:], ד) [כריתות כא.],

◆

תורה אור השלם

1. וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה א
2. שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: ויקרא טז לא
3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ: ויקרא ז כג

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' וכל היכא דענוש כרת לא תני כו' כצ"ל ותיבת דתני נמחק: (ב) רש"י ד"ה איבעית אימא. כי קתני מתני' אסור אשארא: (ג) ד"ה אין לי כו' כי כל אוכל חלב מן הבהמה וגו' ונכרתה הרי עונש: (ד) תום' ד"ה כיון כו' דדרשה גמורה היא נמי לחצי שיעור: (ה) ד"ה כוי כו' בסימנא דחרוקות דבעינן והוא דמיבלע:

◆

תום' ישנים

ור' יוחנן אמר אסור מן התורה משום דחזי לאיצטרופי. מיהו עיקר טעמא [ד]ר' יוחנן דדריש ליה לקמן מקרא דכל חלב, (ואין כאן) [דאין כח] לאוסרו מקרא. [וקשה] דהכא משמע דמיירי קרא דלכל חלב [לענין מלקות] מדקאמר אין לי אלא כל שישנו בעונש ישנו באזהרה כו', והוה ליה למימר לר' יוחנן הלכה כר' שמעון ולריש לקיש כרבנן, ועוד (כר') [דר'] יוחנן גופיה קאמר בגמ' פ"ג מינין [נזיר לה, ב] ופרק אלו עוברין [פסחים מג, ב] כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר כו', ואי חצי שיעור לקי צירוף למה לי. ואומר רבינו דלאו קושיא היא דכולהו כרבנן סבירא להו מדלא שני ליה ריש לקיש הכא ההיא כר' שמעון ואנא דאמרי כרבנן, והכא לעניין איסורא דקרא דכל חלב לא מיירי אלא באיסור בעלמא. ובס"פ גיד הנשה [חולין קג, ב] בעי ר' יוחנן שיעור שלם למלקות (דהא כת') [דקאמר התם] אבר מן החי חלקו מבחוץ פטור, מבפנים [פי'] בתוך פיו, ר' יוחנן אמר חייב הרי נהנה גרונו בכזית כו'. מיהו קשה לה"ר אלחנן דמאי שנא דהכא לא יליף כל חלב אלא איסור אזהרה בעלמא ולא מלקות, ואילו בפסחים פרק אלו עוברין [מג, ב] יליף מכל מחמצת לא תאכלו דגן גמור על ידי תערובת ועוקשה בעייה בלאו, דמאי שנא כל מחמצת לא תאכלו מכל חלב לא תאכלו. [ו]יש לחלק בדרשות כו'. דאי סלקא דעתך דאורייתא כוי ספיקא **הוא איצטריך קרא לרבויי ספיקא.** נראה דהוה מצי לדייק איפכא, דבשלמא אי חצי שיעור אסור מן התורה עיקר קרא לחצי שיעור, אבל אי חצי שיעור מדרבנן, קרא דכל חלב למאי אתא. מיהו שמא יש להעמידו לדרשא אחרת.

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"י מהלכות שבועות הלכה א סמג לאוין רמא:
ח ב מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הלכה ה טוש"ע א"ח סימן תריא סעיף א:
ט ג מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הלכה ג סמג לאוין סט טוש"ע א"ח סימן תריב סעיף ה:
י ד מיי' פ"א מהלכות מאכלות אסורות הל' יג טוש"ע י"ד [סימן סד סעיף א] וסימן פ סעיף ו:

◆

מוסף רש"י

משחק בקוביא. בעירבון והמרא שקורין פרמייל"ה (שבועות לא.). **אע"פ שאמרו אסור בכולן.** בכל הני דאית בהו לד עינוי, ברחילה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה, **לא אמרו ענוש כרת אלא על האוכל ושותה וכו'.** דלא חייבה תורה אלא בהני דכתיבי בהדיא (נדרים פ:). **ת"ל שבתון שבות.** לאו ממלאכה הוא אלא מכל דבר המעכב מלהתענות מדסמכינן לועניתם (שבת קיד:).

◆

רבינו חננאל

תניא בהדיא כשאמרו אסור באכילה לא אמרו אלא בכחצי שיעור אבל כשיעור ענוש כרת. ואין ענוש אלא האוכל והשותה והעושה מלאכה בלבד. וכיון דא' חצי שיעור אסור מדרבנן אבל איסורא דאורייתא לית ביה, אקשינן עלה מיהא דתנן בשבועות שבועת העדות אין נוהגת אלא בראויין להעיד, והוינן בה למעוטי מאי, רב פפא אמר למעוטי מלך, כדכתיב בית דוד דינו לבקר משפט, ואין עד נעשה דיין. רב אחא בר יעקב אמר למעוטי משחק בקוביא, והא משחק בקוביא מדאורייתא הוא ראוי, ורבנן גזרו ביה, ואע"ג דרבנן הוא דגזרו ביה לא חיילא עליה שבועת העדות. ושנינן שני עדות דכתיב בה אם לא יגיד ונשא עונו, מי שמגיד והגדתו מתקיימת הוא שמוזהר בשמיעת קול אלה, יצא מלך וגם זה משחק בקוביא שאפילו מגידים אין עדותן מתקיימת, לפיכך פטורין משבועת העדות. חצי שיעור, ר' יוחנן אומר אסור מן התורה, דכיון דחזו לאיצטרפי אכילה קרינא ביה. ריש לקיש אמר אסור מדרבנן, אכילה אמר רחמנא וליכא. איתיביה שיכול כל שישנן בעונש [ישנן] באזהרה, כוי וחצי שיעור שאינן בעונש יכול לא יהו באזהרה, ת"ל כל חלב. ומשני ריש לקיש לעולם מדרבנן [וקרא] אסמכתא בעלמא.